

УДК 378.147.091.39:614]: 378.043.2-056.2/.3

DOI <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2025.18.347627>

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3640-1490>

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-5296-4851>

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ В КОНТЕКСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ЗВО

Ольга Губарь,

кандидатка педагогічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри технологій корекційної та інклюзивної освіти, логопедії
та реабілітології;

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка;

Юлія Васюк,

кандидатка педагогічних наук,
асистентка кафедри технологій корекційної та інклюзивної освіти, логопедії та
реабілітології;

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті висвітлено теоретико-методологічні засади здоров'язбережувальних технологій у закладі вищої освіти в контексті розбудови інклюзивного освітнього середовища. Метою дослідження є теоретичне обґрунтування змісту й структури здоров'язбережувальних технологій та з'ясування можливостей їх реалізації в роботі зі здобувачами вищої освіти, зокрема з особливими освітніми потребами. Методологічну основу становлять положення середовищного, компетентнісного та людиноцентричного підходів, реалізовані через теоретичні методи аналізу, синтезу, порівняння та узагальнення наукових джерел. У ході дослідження уточнено сутність поняття «здоров'язбережувальні технології у вищій освіті», які розглядаються як цілісна педагогічна система, інтегрована в цілі, зміст, організаційні форми та оцінювання результатів навчання, а не як сукупність розрізнених оздоровчих заходів. Обґрунтовано, що інклюзивне освітнє середовище ЗВО є ключовим простором реалізації таких технологій, де узгоджуються академічні вимоги з індивідуальними можливостями, освітніми потребами й ресурсами студентів.

Охарактеризовано змістові та структурні компоненти здоров'язбережувальних технологій, які утворюють багаторівневу систему універсальних і спеціалізованих (адаптаційних і підтримувальних) елементів щодо здобувачів з особливими освітніми потребами. Визначено сукупність педагогічних умов та організаційно-управлінських механізмів, що забезпечують ефективне впровадження здоров'язбережувальних технологій в інклюзивних академічних групах, а також окреслено практичні форми й методи їх реалізації у щоденній університетській практиці. Зроблено висновок про необхідність розгляду здоров'язбережувальних технологій як невід'ємної складової якості інклюзивного освітнього середовища та перспективу подальших досліджень, пов'язаних з оцінюванням їх результативності.

Ключові слова: здоров'язбережувальні технології, інклюзивне освітнє середовище, заклад вищої освіти, студенти з особливими освітніми потребами, здоров'язбережувальна компетентність, педагогічні умови, організаційно-управлінські механізми.

Постановка проблеми. Проблематика забезпечення збереження і зміцнення здоров'я здобувачів вищої освіти в умовах сучасного університету поступово трансформується з часткового організаційного завдання у комплексну науково-педагогічну проблему, що має системний характер. Інтенсифікація навчального процесу, зростання обсягу самостійної та

проектної роботи, домінування сидячих форм діяльності, цифровізація більшості видів навчальної взаємодії, а також хронічний стрес, пов'язаний із воєнним станом, створюють сукупність факторів, які детермінують стійку тенденцію до погіршення фізичного, психічного та соціального благополуччя студентської молоді. За таких умов традиційні підходи до організації освітнього процесу, що орієнтовані переважно на досягнення академічних результатів і не враховують цілісну структуру здоров'я здобувачів освіти, виявляються методологічно й практично недостатніми. Особливої гостроти проблема набуває щодо здобувачів з особливими освітніми потребами, для яких невиважені організаційні рішення, відсутність адаптацій і раціонального режиму навчання, а також латентні форми стигматизації можуть призводити до вторинної інвалідизації, поглиблення психоемоційної вразливості та порушення соціальної інтегрованості в університетську спільноту.

Розгортання інклюзивної парадигми вищої освіти декларує пріоритет створення безпечного, фізично й психологічно комфортного освітнього середовища, однак на рівні реальної університетської практики здоров'язбережувальний компонент нерідко реалізується фрагментарно, епізодично й переважно у форматі разових профілактичних заходів, інформаційних кампаній чи локальних волонтерських ініціатив. В умовах ускладнення контингенту здобувачів освіти (збільшення числа студентів з ООП, осіб із досвідом травматичних подій, внутрішньо переміщених осіб) це призводить до очевидної невідповідності між нормативними орієнтирами й фактичною практикою організації освітнього процесу у ЗВО. Недостатній рівень теоретичного опрацювання питання інтеграції здоров'язбережувальних технологій у структуру інклюзивного освітнього середовища, обмеженість наявних моделей міждисциплінарної взаємодії (педагогів, психологів, фахівців з інклюзивної освіти, медичних працівників), а також неврегульованість механізмів управлінської підтримки цих процесів зумовлюють наявність суттєвої наукової лакуни. Отже, у протиріччі між декларованим людиноцентричним, інклюзивним характером вищої освіти та переважно знаннево-орієнтованою організацією освітнього процесу, в якому здоров'язбережувальні технології не посідають системного місця, і полягає ключова науково-педагогічна проблема, що обумовлює потребу в теоретичному обґрунтуванні й практичній розробці моделей здоров'язбережувальних технологій у контексті інклюзивного освітнього середовища закладу вищої освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження засвідчують перехід від декларативного визнання важливості здоров'я до спроб системно інтегрувати здоров'язбережувальний компонент в освітній процес. У навчально-методичному посібнику під редакцією О. Астахової здоров'язбережувальна складова розглядається як інтегрована характеристика освітнього середовища, що поєднує нормативні вимоги, зміст, організаційні форми та оцінювання й пов'язується з безперервним професійним розвитком педагога (Астахова, Волкова, Смирнова, Покрова, 2024). У колективній монографії під керівництвом Ю. Бойчука здоров'язбережувальні технології подано як міждисциплінарний феномен, що поєднує педагогічні, медичні й психолого-соціальні підходи (Бойчук, 2018), тоді як у працях В. Єфімової, Т. Белкової та Л. Рибалко акцентовано відповідно на методологічному обґрунтуванні поняття, його зв'язку з інноваційними формами навчання та ролі здоров'язбереження як структуроутворювальної характеристики освітнього середовища (Єфімова, 2010; Белкова, 2023; Рибалко, 2019).

Окремий напрям становлять дослідження, спрямовані на формування здоров'язбережувальної компетентності педагогів і практичне впровадження відповідних технологій. Л. Дудко обґрунтовує модель здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи й окреслює умови її становлення в університетському середовищі (Дудко, 2019), а Ю. Калічак демонструє, що підготовка вихователя ЗДО потребує поєднання теоретичної складової з практикоорієнтованою діяльністю та рефлексією щодо власного здоров'я (Калічак, 2024). Н. Нагорна та Ю. Малик на прикладі профілактики порушень опорно-рухового апарату учнівської молоді показують ефективність комплексного підходу, що інтегрує медико-біологічні, фізкультурно-оздоровчі та освітні заходи (Нагорна,

Малик, 2024). Для роботи з дітьми з особливими освітніми потребами суттєве значення мають напрацювання О. Михальського, О. Жигульової та А. Михальської, у яких здоров'язберігаючі технології розглянуто як умову запобігання перевантаженню й підтримки адаптаційних можливостей (Михальський, Жигульова, Михальська, 2020), а також прикладні моделі впровадження, запропоновані П. Омельченком, І. Бурлакою, О. Мірошніченко та Н. Ашиток для реабілітації й навчання осіб з ООП (Омельченко, Бурлака, Мірошніченко, 2024; Ашиток, 2024).

Проблематика інклюзивної освіти й інтеграції в її структуру здоров'язбереження розкривається в роботах М. Порошенка, де інклюзивна освіта трактується як система забезпечення доступності, підтримки та залученості з підкресленням значення безпечного, психологічного комфортного середовища (Порошенко, 2019), а також у дослідженнях І. Малишевської, яка аналізує суперечності між нормативними орієнтирами та реальними ресурсами впровадження інклюзії (Малишевська, 2014, 2016). О. Таранченко доводить, що адаптація змісту й методів навчання до індивідуальних потреб учнів має виражений здоров'язбережувальний потенціал (Таранченко, 2017). Безпосередньо здоров'язбережувальні технології в інклюзивній освіті аналізують Ю. Бойчук, П. Омельченко, О. Мірошніченко, А. Радовенчик та С. Стеблюк, розкриваючи їхню роль у створенні безпечного освітнього простору й підтримці осіб з ООП (Бойчук, Омельченко, Мірошніченко, 2024; Радовенчик, 2024; Стеблюк, 2024). Для закладів вищої освіти важливою є позиція У. Слюхенської, О. Яреми та І. Гринчишин, які показують можливості інтеграції health-preserving technologies у структуру освітньої бази ЗВО через навчальні плани, організацію простору та сервіси підтримки студентів (Слюхенська, Ярема, Гринчишин, 2023). Водночас аналіз літератури свідчить, що цілісні моделі здоров'язбережувальних технологій саме в інклюзивному освітньому середовищі університету залишаються розробленими фрагментарно, що й окреслює наукову нішу цього дослідження.

Мета статті – теоретично обґрунтувати та охарактеризувати здоров'язбережувальні технології в контексті формування інклюзивного освітнього середовища закладу вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. Теоретичне осмислення здоров'язбережувальних технологій у сучасній педагогіці спирається на уявлення про здоров'я як інтегральну характеристику особистості, що поєднує фізичний, психічний, соціальний та духовно-ціннісний компоненти. У межах комплексного підходу, запропонованого колективом авторів під керівництвом О. Астахової, здоров'язбережувальна складова освіти трактується як системоутворювальний елемент освітнього процесу, який має бути інтегрований у цілі, зміст, організаційні форми та оцінювання результатів навчання, а також пов'язаний із безперервним професійним розвитком педагогів (Астахова, Волкова, Смирнова, Покрова, 2024). У цьому контексті здоров'язбережувальні технології розглядаються не як сукупність окремих заходів, а як цілісна система педагогічних дій, спрямованих на попередження шкідливих впливів освітнього середовища, оптимізацію режиму навчальної діяльності та підтримку ресурсного стану здобувачів вищої освіти.

У міждисциплінарному сенсі здоров'язбережувальні технології характеризуються у колективній монографії під науковим керівництвом Ю. Бойчука, де підкреслюється їхня природа на перетині педагогіки, медицини, психології та соціальної роботи (Бойчук, 2018). Такий підхід дозволяє інтерпретувати здоров'язбережувальні технології як комплекс організаційно-педагогічних, інформаційно-освітніх, корекційно-реабілітаційних та соціально-профілактичних заходів, що реалізуються в освітньому процесі й опосередковують вплив на соматичне, психоемоційне та соціальне благополуччя здобувачів освіти. Концептуально важливо, що в цьому руслі вони пов'язуються не лише з культивуванням здорового способу життя, а й із гуманістичною, людиноцентричною спрямованістю освітнього середовища, у якому збереження здоров'я розглядається як базова умова реалізації освітніх цілей.

Вагомим методологічним орієнтиром є підходи, сформульовані В. Єфімовою, яка обґрунтовує необхідність чіткого розрізнення між окремими оздоровчими заходами та власне здоров'язбережувальними технологіями, наполягаючи на їхньому системному, науково обґрунтованому й відтворюваному характері (Єфімова, 2010). У такій оптиці здоров'язбережувальні технології у вищій освіті набувають статусу цілісних педагогічних

систем, що мають власні цілі, завдання, принципи, змістове наповнення, форми й методи реалізації, а також критерії результативності. Це, своєю чергою, вимагає їхнього теоретичного опису в категоріальному апараті педагогіки вищої школи, із урахуванням специфіки студентського віку, академічного навантаження та організації самостійної роботи.

З позицій середовищного підходу здоров'язбережувальні технології все частіше осмислюються через призму освітнього середовища закладу освіти. Т. Белкова акцентує на тому, що саме структурні характеристики освітнього середовища – просторово-предметна організація, режим діяльності, комунікативні практики, система підтримки – визначають можливості або, навпаки, ризики для збереження здоров'я учасників освітнього процесу (Белкова, 2023). Відповідно, здоров'язбережувальні технології у вищій освіті доцільно розуміти як цілеспрямовані способи конструювання такого середовища, в якому навчальна діяльність, спілкування, відпочинок та супровід студента організовані з урахуванням їхнього впливу на фізичне та психічне благополуччя.

Середовищний вимір проблеми детально представлено й у роботі за редакцією Л. Рибалко, де здоров'язбережувальні технології пов'язуються з ресурсним потенціалом освітнього середовища, узгодженістю управлінських рішень, розвитком культури взаємодії та підтримки учасників освітнього процесу (Рибалко, 2019). Для закладу вищої освіти це означає, що здоров'язбережувальні технології мають розглядатися не як додаток до основної освітньої діяльності, а як принцип організації навчального процесу, академічних практик, консультаційно-психологічної й соціальної підтримки студентів, зокрема тих, які навчаються в інклюзивних академічних групах. Таким чином, теоретико-методологічні засади здоров'язбережувальних технологій у вищій освіті задають рамку для подальшого аналізу інклюзивного освітнього середовища, змістових компонентів та практичних форм їх реалізації.

Виходячи з окреслених теоретико-методологічних засад здоров'язбережувальних технологій як цілісних педагогічних систем та середовищних способів організації освітнього процесу, логічним є перехід до аналізу того, в якому саме освітньому контексті вони набувають реальної дієвості. Таким контекстом для сучасної вищої школи постає інклюзивне освітнє середовище, у межах якого питання доступності, підтримки й академічної успішності невід'ємно пов'язані із завданнями збереження фізичного й психічного здоров'я здобувачів освіти. М. Порошенко підкреслює, що інклюзивна освіта в закладі вищої освіти не зводиться до формального розширення доступу, а передбачає створення безпечного, психологічно комфортного середовища, яке забезпечує умови для навчальних досягнень, соціальної інтеграції та благополуччя студентів, зокрема тих, хто має особливі освітні потреби (Порошенко, 2019). У цій логіці інклюзивне освітнє середовище може розглядатися як природний простір реалізації здоров'язбережувальних технологій, де останні виступають інструментами підтримки суб'єктності, автономії та життєстійкості здобувачів вищої освіти.

Разом з тим дослідження І. Малишевської демонструють, що розвиток інклюзивної та корекційної освіти в Україні супроводжується значними суперечностями між нормативним закріпленням інклюзивних підходів і реальними ресурсами закладів освіти – кадровими, матеріально-технічними, організаційними (Малишевська, 2014, 2016). У середовищі вищої школи ці суперечності посилюються традиційною орієнтацією на високі академічні стандарти, конкуренцію й інтенсивну самостійну роботу, що за відсутності ефективних механізмів підтримки створює додаткові ризики перевантаження, дезадаптації та погіршення здоров'я студентів з особливими освітніми потребами. За таких умов інклюзивне середовище ЗВО виступає не лише фоном для застосування здоров'язбережувальних технологій, а критичним чинником, від якого залежить можливість реального виконання навчального навантаження без шкоди для здоров'я та без виникнення стигматизації чи ізоляції.

У цьому контексті особливого значення набувають дослідження, де інклюзивне освітнє середовище описується через вбудовані в нього здоров'язберігаючі практики. С. Стеблюк показує, що інклюзивне середовище з високим рівнем здоров'язбережувального потенціалу характеризується поєднанням архітектурно-просторової доступності, гнучкої організації освітнього процесу, розгалуженої системи академічних, психолого-педагогічних і соціальних підтримок, налагоджених каналів комунікації та толерантного, ненасильницького

комунікативного клімату (Стеблюк, 2024). За таких умов здоров'язбережувальні технології інтегруються не лише в окремі заходи, а в розклад, методи навчання, систему оцінювання, роботу кураторів і тьюторів, діяльність психологічної служби та центрів інклюзивної освіти. Це дозволяє розглядати інклюзивне освітнє середовище як «носіє» здоров'язбережувальних технологій, у якому кожен елемент організації освітнього процесу має потенціал або підтримувати, або підживляти здоров'я здобувачів вищої освіти.

Таким чином, інклюзивне освітнє середовище закладу вищої освіти постає одночасно базовою умовою й ключовим простором реалізації здоров'язбережувальних технологій, де узгоджуються академічні вимоги з можливостями та потребами різних категорій здобувачів. Саме в цій площині виникає потреба подальшої конкретизації змістових і структурних компонентів здоров'язбережувальних технологій у роботі зі здобувачами вищої освіти, зокрема з особливими освітніми потребами.

Узгоджуючи середовищний вимір інклюзивної освіти з попередньо окресленими теоретико-методологічними засадами, доцільно перейти до конкретизації змістового наповнення та структурної організації здоров'язбережувальних технологій у роботі зі здобувачами вищої освіти. Спираючись на підходи Л. Дудко та Ю. Калічак, зміст здоров'язбережувальних технологій у ЗВО можна умовно структурувати у кілька взаємопов'язаних блоків: цільовий (орієнтація на формування здоров'язбережувальної компетентності здобувачів), мотиваційно-ціннісний (ставлення до здоров'я як до особистісної та професійної цінності), когнітивний (знання про фактори ризику й ресурси здоров'я), діяльнісний (уміння організовувати власну навчальну працю в режимі, безпечному для здоров'я) та рефлексивний (здатність до самооцінювання стану власного здоров'я та корекції поведінки) (Дудко, 2019; Калічак, 2024). У роботах Н. Нагорної та Ю. Малика ці компоненти доповнюються профілактичним виміром, що передбачає інтеграцію медико-біологічних, фізкультурно-оздоровчих та освітніх заходів у єдину систему підтримки опорно-рухового апарату й загального фізичного стану молоді (Нагорна, Малик, 2024).

Структурна специфіка здоров'язбережувальних технологій в інклюзивних академічних групах зумовлена необхідністю поєднання універсальних для всіх студентів змістових компонентів із цілеспрямованими адаптаційними та підтримувальними заходами для здобувачів з особливими освітніми потребами. У навчально-методичному посібнику О. Михальського, О. Жигульової та А. Михальської підкреслюється, що для осіб з ООП ключовими структурними елементами здоров'язбережувальних технологій є індивідуалізація навантаження, поетапність і дозованість завдань, чергування видів діяльності, чіткий режим відпочинку та обов'язкове включення елементів саморегуляції (Михальський, Жигульова, Михальська, 2020). Подібну логіку продовжують розробки П. Омельченка, І. Бурлаки, О. Мірошніченко та Н. Ашиток, у яких наголошується на необхідності поєднання освітньої, реабілітаційної й психолого-педагогічної складових, а також на важливості створення структурно впорядкованої системи супроводу студента з ООП упродовж усього освітнього маршруту (Омельченко, Бурлака, Мірошніченко, 2024; Ашиток, 2024). У працях Ю. Бойчука, О. Мірошніченко та А. Радовенчик здоров'язбережувальні технології в інклюзивній освіті описуються як сукупність взаємопов'язаних модулів – діагностичного, просвітницького, корекційно-профілактичного та моніторингового, – які забезпечують безпечність освітнього процесу, попередження перевантаження й дезадаптації студентів з ООП (Бойчук, Омельченко, Мірошніченко, 2024; Радовенчик, 2024).

Узагальнюючи зазначені підходи, змістові та структурні компоненти здоров'язбережувальних технологій у вищій освіті доцільно розглядати як багаторівневу систему, яка, з одного боку, інтегрує універсальні для всіх студентів засади формування здоров'язбережувальної компетентності, а з іншого – забезпечує цілеспрямовану підтримку здобувачів з особливими освітніми потребами через адаптацію навчального навантаження, організацію індивідуального й групового супроводу, впровадження реабілітаційно-профілактичних модулів. Така інтерпретація створює підґрунтя для подальшого окреслення педагогічних умов та організаційно-управлінських механізмів впровадження відповідних технологій у закладі вищої освіти, що становитиме зміст наступного підпункту.

Логічним продовженням розгляду змістових і структурних компонентів здоров'язбережувальних технологій є окреслення умов, за яких ці компоненти перестають бути суто декларативними й перетворюються на сталі практики інклюзивного університетського життя. На рівні педагогічної взаємодії ключовими умовами виступають сформованість у викладачів ціннісного ставлення до здоров'я здобувачів освіти, готовність до адаптації змісту й методів навчання, володіння інструментами диференціації та індивідуалізації завдань, а також уміння організовувати навчальну діяльність у режимі, безпечному для фізичного й психічного благополуччя студентів, зокрема тих, які мають особливі освітні потреби. Не менш принциповим є включення здоров'язбережувальної проблематики в систему підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників, щоб інклюзивна та здоров'язбережувальна компетентності розвивалися не епізодично, а як стратегічний напрям професійного зростання.

Організаційно-управлінський вимір забезпечення здоров'язбережувальних технологій передбачає їх вбудованість у документи стратегічного розвитку закладу вищої освіти, навчальні плани, внутрішні регламенти, а також систему моніторингу й підтримки студентів. Дослідження У. Слюхенської, О. Яреми та І. Гринчишин засвідчують, що ефективність *health-preserving technologies* у ЗВО зростає за умови узгодження дій адміністрації, кафедр, служб підтримки, студентського самоврядування та партнерських інституцій, коли здоров'язбереження стає наскрізним критерієм оцінювання якості освітнього середовища, а не локальною ініціативою окремих ентузіастів (Слюхенська, Ярема, Гринчишин, 2023). Таким чином, поєднання педагогічних умов і продуманих управлінських механізмів створює рамкове підґрунтя для переходу до конкретних практичних форм реалізації здоров'язбережувальних технологій в інклюзивних академічних групах.

У площині щоденної університетської практики здоров'язбережувальні технології в інклюзивних академічних групах проявляються через систему конкретних форм і методів, інтегрованих у навчальну, виховну та позааудиторну діяльність. До таких форм належать, зокрема, варіативні режими відвідування й виконання завдань для студентів з особливими освітніми потребами, використання змішаних і дистанційних форматів навчання для зниження фізичного та емоційного перевантаження, запровадження «здорових пауз» під час аудиторних занять, чергування інтелектуально напружених видів діяльності з більш ресурсозберігальними, створення мікрогруп підтримки всередині академічних потоків. На методичному рівні це реалізується через проблемно-діяльнісний, проєктний, кооперативний методи навчання, які дозволяють перерозподіляти навантаження, враховувати індивідуальні можливості й темп роботи студента, а також через систематичне включення вправ на саморегуляцію, усвідомлення власного стану, розвиток навичок безпечної комунікації й запобігання конфліктам.

Практична реалізація здоров'язбережувальних технологій в інклюзивних групах також передбачає організацію цілеспрямованої співпраці викладачів із психологічною службою, центром інклюзивної освіти, кураторськими та тьюторськими командами, що дозволяє своєчасно виявляти ризики перевантаження, дезадаптації чи погіршення здоров'я й коригувати як індивідуальні освітні траєкторії, так і режим функціонування групи. Важливим практичним аспектом є залучення самих студентів до планування й оцінювання здоров'язбережувальних заходів, формування в них відповідальної позиції щодо власного здоров'я та здоров'я одногрупників. У сукупності такі форми й методи забезпечують перехід від декларативної орієнтації на здоров'язбереження до реальної зміни освітньої практики, де інклюзивність і збереження здоров'я здобувачів вищої освіти виступають взаємопов'язаними й взаємовизначальними характеристиками якості університетського середовища.

Висновки. Узагальнення даних теоретичного аналізу дає підстави розглядати здоров'язбережувальні технології у вищій освіті як цілісну педагогічну систему, інтегровану в цілі, зміст і організацію інклюзивного освітнього процесу. Показано, що інклюзивне освітнє середовище закладу вищої освіти є ключовим простором їх реалізації, де узгоджуються академічні вимоги з індивідуальними можливостями й потребами здобувачів

освіти, зокрема з особливими освітніми потребами. Змістові та структурні компоненти здоров'язбережувальних технологій охарактеризовано як багаторівневу систему універсальних і спеціалізованих (адаптаційних, підтримувальних) елементів, ефективність якої зумовлюється сукупністю педагогічних умов та узгоджених організаційно-управлінських рішень. Реальний перехід від декларативного визнання значущості здоров'я до трансформації університетської практики можливий лише за умови системного впровадження здоров'язбережувальних технологій в інклюзивному освітньому середовищі та подальшого дослідження їх результативності.

ЛІТЕРАТУРА

- Астахова, О. М., Волкова, С. М., Смирнова, А. Н., Покрова, Д. М. (Ред.). (2024). *Здоров'язбережувальна складова освіти: навчально-методичний посібник*. Харків: Комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти».
- Ашиток, Н. В. (2024). Здоров'язбережувальні технології при роботі з дітьми з особливими освітніми потребами. В кн. *Сучасні тенденції створення здоров'язбережувального середовища у закладах освіти: матеріали науково-практичної конференції* (с. 4-11). Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка.
- Белкова, Т. О. (2023). Здоров'язбережувальні технології в контексті освітнього середовища. *Health & Education*, 4, 235-239.
- Бойчук, Ю. Д. (Ред.). (2018). *Сучасні здоров'язбережувальні технології*. Харків: Оригінал.
- Бойчук, Ю. Д., Омельченко, П. С., Мірошніченко, О. М. (2024). Сучасні здоров'язбережувальні технології в інклюзивній освіті. В кн. *Освіта збереже Україну: матеріали III Всеукраїнських Прокопенківських читань* (с. 72-76). Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди.
- Дудко, Л. В. (2019). *Формування здоров'язбережувальної компетентності майбутніх учителів початкової школи*. (Дис. канд. пед. наук). Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини. Умань.
- Єфімова, В. М. (2010). Здоров'язбережувальні технології у контексті педагогічних досліджень. *Проблеми фізичного виховання і спорту*, 1, 57-60.
- Калічак, Ю. І. (2024). Формування здоров'язбережувальної компетентності вихователя в умовах сучасного закладу вищої освіти. В кн. *Сучасні тенденції створення здоров'язбережувального середовища у закладах освіти: матеріали науково-практичної конференції* (с. 35-44). Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка.
- Малишевська, І. А. (2014). Сучасні тенденції розвитку корекційної освіти в Україні. *Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету*, 3, 215-220.
- Малишевська, І. А. (2016). Актуальні аспекти впровадження інклюзивної освіти в Україні. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*, 13, 205-212.
- Михальський, О. О., Жигульова, О. Ю., Михальська, А. О. (2020). *Здоров'язберігаючі технології при роботі з дітьми із особливими освітніми потребами: навчально-методичний посібник*. Кам'янець-Подільський: ФОП Ковальчук О. В.
- Нагорна, Н. В., Малик, Ю. І. (2024). Комплексний підхід до профілактики захворювань опорно-рухового апарату учнівської молоді. В кн. *Сучасні тенденції створення здоров'язбережувального середовища у закладах освіти: матеріали науково-практичної конференції* (с. 78-85). Дрогобич: Редакційно-видавничий відділ ДДПУ імені Івана Франка.
- Омельченко, П. С., Бурлака, І. С., Мірошніченко, О. М. (2024). Здоров'язбережувальні технології інклюзивної освіти. В кн. *Інноваційні підходи в освіті та реабілітації дітей з особливими освітніми потребами: збірник наукових праць* (с. 104-105). Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди.
- Порошенко, М. А. (2019). *Інклюзивна освіта: навчальний посібник*. Київ: Агентство «Україна».

- Радовенчик, А. (2024). Здоров'язберігаючі технології в інклюзивній освіті. В кн. *Інноваційні підходи в освіті та реабілітації дітей з особливими освітніми потребами: збірник наукових праць* (с. 124-127). Харків: Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди.
- Рибалко, Л. М. (Ред.). (2019). *Здоров'язбережувальні технології в освітньому середовищі*. Тернопіль: Осадца В. М.
- Слюхенська, У. І., Ярема, О. В., Гринчишин, І. В. (2023). Health-preserving technologies in educational base of higher educational institutions. *Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*, 5 (164), 137-142.
- Стеблюк, С. В. (2024). Здоров'язберігаючі технології в інклюзивному освітньому середовищі. *Освіта осіб з особливими потребами: шляхи розбудови*, 3, 43-47.
- Таранченко, О. М. (2017). Ефективні технології викладання в інклюзивній школі. *Початкова школа*, 5, 50-54.

REFERENCES

- Ashytok, N. V. (2024). Zdorov'iazberezhuvanni tekhnologii pry roboti z ditmy z osoblyvymy osvritnimy potrebamy [Health-preserving technologies when working with children with special educational needs]. In *Suchasni tendentsii stvorennia zdorov'iazberezhuvannoho seredovyscha u zakladakh osvity [Modern trends in creating a health-preserving environment in educational institutions]: materialy naukovopraktychnoi konferentsii* (pp. 4-11). Drohobych: Redaktsiino-vydavnychiy viddil DDPU imeni Ivana Franka [in Ukrainain].
- Astakhova, O. M., Volkova, S. M., Smyrnova, A. N., & Pokrova, D. M. (Eds.). (2024). *Zdorov'iazberezhuvanna skladova osvity [Health-preserving component of education]: navchalno-metodychnyi posibnyk*. Kharkiv: Komunalnyi vyshchyi navchalnyi zaklad «Kharkivska akademiia neperervnoi osvity» [in Ukrainain].
- Bielkova, T. O. (2023). Zdorov'iazberezhuvanni tekhnologii v konteksti osvitnoho seredovyscha [Health-saving technologies in the context of the educational environment]. *Health & Education*, 4, 235-239 [in Ukrainain].
- Boichuk, Yu. D. (Ed.). (2018). *Suchasni zdorov'iazberezhuvanni tekhnologii [Modern health-saving technologies]*. Kharkiv: Oryhinal [in Ukrainain].
- Boichuk, Yu. D., Omelchenko, P. S., & Miroshnychenko, O. M. (2024). Suchasni zdorov'iazberezhuvanni tekhnologii v inkliuzyvni osviti [Modern health-saving technologies in inclusive education]. In *Osvita zberezhe Ukrainu [Education will save Ukraine]: materialy III Vseukrainskykh Prokopenkivskykh chytan* (pp. 72-76). Kharkiv: Kharkivskyi natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody [in Ukrainain].
- Dudko, L. V. (2019). *Formuvannia zdorov'iazberezhuvanoi kompetentnosti maibutnikh uchyteliv pochatkovo shkoly [Formation of health-preserving competence of future primary school teachers]*. (PhD diss.). Umanskyi derzhavnyi pedahohichnyi universytet imeni Pavla Tychyny. Uman [in Ukrainain].
- Kalichak, Yu. I. (2024). Formuvannia zdorov'iazberezhuvanoi kompetentnosti vykhovatelii v umovakh suchasnoho zakladu vyshchoi osvity [Formation of health-preserving competence of a teacher in the conditions of a modern higher education institution]. In *Suchasni tendentsii stvorennia zdorov'iazberezhuvannoho seredovyscha u zakladakh osvity [Modern trends in creating a health-preserving environment in educational institutions]: materialy naukovopraktychnoi konferentsii* (pp. 35-44). Drohobych: Redaktsiino-vydavnychiy viddil DDPU imeni Ivana Franka [in Ukrainain].
- Malyshevska, I. A. (2014). Suchasni tendentsii rozvytku korektsiinoi osvity v Ukraini [Modern trends in the development of correctional education in Ukraine]. *Zbirnyk naukovykh prats Umanskoho derzhavnogo pedahohichnoho universytetu [Collection of scientific papers of Uman State Pedagogical University]*, 3, 215-220 [in Ukrainain].

- Malyshevska, I. A. (2016). Aktualni aspekty vprovadzhennia inkliuzyvnoi osvity v Ukraini [Current aspects of implementing inclusive education in Ukraine]. *Problemy pidhotovky suchasnoho vchytelia* [Problems of training a modern teacher], 13, 205-212 [in Ukrainian].
- Mykhalskyi, O. O., Zhyhulova, O. Yu., & Mykhalska, A. O. (2020). *Zdorov'iazberihaiuchi tekhnolohii pry roboti z ditmy iz osoblyvymy osvitnimy potrebamy* [Health-preserving technologies when working with children with special educational needs]: navchalno-metodychnyi posibnyk. Kam'ianets-Podilskyi: FOP Kovalchuk O. V. [in Ukrainian].
- Nahorna, N. V., & Malyk, Yu. I. (2024). Kompleksnyi pidkhid do profilaktyky zakhvoriuvan oporno-rukhovoho aparatu uchnivskoi molodi [A comprehensive approach to the prevention of musculoskeletal diseases in schoolchildren]. In *Suchasni tendentsii stvorennia zdorov'iazberezhualnoho seredovyscha u zakladakh osvity* [Modern trends in creating a health-preserving environment in educational institutions]: materialy naukovopraktychnoi konferentsii (pp. 78-85). Drohobych: Redaktsiino-vydavnychiy viddil DDPU imeni Ivana Franka [in Ukrainian].
- Omelchenko, P. S., Burlaka, I. S., & Miroshnychenko, O. M. (2024). Zdorov'iazberezhualni tekhnolohii inkliuzyvnoi osvity [Health-saving technologies of inclusive education]. In *Innovatsiini pidkhody v osviti ta reabilitatsii ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy* [Innovative approaches in education and rehabilitation of children with special educational needs]: zbirnyk naukovykh prats (pp. 104-105). Kharkiv: Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody [in Ukrainian].
- Poroshenko, M. A. (2019). *Inklyuzyvna osvita* [Inclusive education]: navchalnyi posibnyk. Kyiv: Ahentstvo «Ukraina» [in Ukrainian].
- Radovenchyk, A. (2024). Zdorov'iazberihaiuchi tekhnolohii v inkliuzyvnii osviti [Health-preserving technologies in inclusive education]. In *Innovatsiini pidkhody v osviti ta reabilitatsii ditei z osoblyvymy osvitnimy potrebamy* [Innovative approaches in education and rehabilitation of children with special educational needs]: zbirnyk naukovykh prats (pp. 124-127). Kharkiv: Kharkivskiy natsionalnyi pedahohichnyi universytet imeni H. S. Skovorody [in Ukrainian].
- Rybalko, L. M. (Ed.). (2019). *Zdorov'iazberezhualni tekhnolohii v osvitnomu seredovyschi* [Health-saving technologies in the educational environment]. Ternopil: Osadtsa V. M. [in Ukrainian].
- Sliukhenska, U. I., Yarema, O. V., & Hrynychshyn, I. V. (2023). Health-preserving technologies in educational base of higher educational institutions. *Naukovyi chasopys Natsionalnoho pedahohichnoho universytetu imeni M. P. Dragomanova. Seriya 16: Tvorchia osobystist uchytelia: problemy teorii i praktyky* [Scientific Journal of the National Pedagogical University named after M. P. Dragomanov. Series 16: Creative Personality of a Teacher: Problems of Theory and Practice], 5 (164), 137-142 [in Ukrainian].
- Stebliuk, S. V. (2024). Zdorov'iazberihaiuchi tekhnolohii v inkliuzyvnomu osvitnomu seredovyschi [Health-preserving technologies in an inclusive educational environment]. *Osvita osib z osoblyvymy potrebamy: shliakhy rozbudovy* [Education of persons with special needs: ways to develop], 3, 43-47 [in Ukrainian].
- Taranchenko, O. M. (2017). Efektyvni tekhnolohii vykladannia v inkliuzyvnii shkoli [Effective teaching technologies in an inclusive school]. *Pochatkova shkola* [Elementary school], 5, 50-54 [in Ukrainian].
- Yefimova, V. M. (2010). Zdorov'iazberezhualni tekhnolohii u konteksti pedahohichnykh doslidzhen [Health-saving technologies in the context of pedagogical research]. *Problemy fizychnoho vykhovannia i sportu* [Problems of physical education and sports], 1, 57-60 [in Ukrainian].

HEALTH-PROTECTING TECHNOLOGIES IN THE CONTEXT OF AN INCLUSIVE EDUCATIONAL ENVIRONMENT IN HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS

Olga Gubar,

Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of the Department of Correctional and Inclusive Education Technologies, Speech Therapy and Rehabilitation;
Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University;

Yulia Vasyuk,

Candidate of Pedagogical Sciences, Assistant Professor, Department of Correctional and Inclusive Education, Speech Therapy and Rehabilitation Technologies;
Poltava V.G. Korolenko National Pedagogical University

The article highlights the theoretical and methodological foundations of health-saving technologies in higher education institutions in the context of developing an inclusive educational environment. The aim of the study is to provide a theoretical justification for the content and structure of health-saving technologies and to identify opportunities for their implementation in working with higher education students, particularly those with special educational needs. The methodological basis consists of the provisions of environmental, competency-based, and human-centered approaches, implemented through theoretical methods of analysis, synthesis, comparison, and generalization of scientific sources. The study clarifies the essence of the concept of «health-saving technologies in higher education», which are considered as an integral pedagogical system integrated into the goals, content, organizational forms, and assessment of learning outcomes, rather than as a set of disparate health-improving measures. It is justified that an inclusive educational environment in higher education institutions is a key space for the implementation of such technologies, where academic requirements are aligned with the individual capabilities, educational needs, and resources of students.

The content and structural components of health-saving technologies are characterized, which form a multi-level system of universal and specialized (adaptive and supportive) elements for applicants with special educational needs. A set of pedagogical conditions and organizational and management mechanisms that ensure the effective implementation of health-saving technologies in inclusive academic groups is identified, and practical forms and methods of their implementation in everyday university practice are outlined. A conclusion has been made about the need to consider health-saving technologies as an integral part of the quality of an inclusive educational environment and the prospect of further research related to assessing their effectiveness.

Keywords: health-saving technologies, inclusive educational environment, higher education institution, students with special educational needs, health-saving competence, pedagogical conditions, organizational and management mechanisms.

Надійшла до редакції 29.05.2025 р.